

Wigilia Zesłania Ducha Świętego - inspiracja dla życia i misji Kościoła

Komentarz do nowego formularza liturgicznego

Wprowadzenie

Jedną ze zmian obecnych w ostatnim wydaniu łacińskiego mszału rzymskiego (2008) jest specjalny dodatek pozwalający na celebrację przedłużonej formy Wigilii Zesłania Ducha Świętego. Choć początki takiej celebracji sięgają starożytności, to jednak w przypadku proponowanego formularza możemy mówić o swoistej nowości.

1. Historyczny zarys celebracji

Przedłużona celebracja wigilii Pięćdziesiątnicy znana była już w czasach pierwszych sakramentarzy („przodków” dzisiejszych mszałów) i sięgała prawdopodobnie V wieku. Jej powstanie łączyło się jednak nie tyle z samym wydarzeniem Zesłania Ducha Świętego, ile z celebracją sakramentów inicjacji chrześcijańskiej tych katechumenów, którzy nie mogli uczestniczyć w liturgii Wielkiej Nocy. Stąd charakter nocnej celebracji ostatniego dnia okresu wielkanocnego był typowo chrzcielny, niektóre czytania biblijne i teksty były wprost zapożyczone z Wigilii Paschalnej, a sam obrzęd był nazywany „małą paschą”. Nawet jeśli z czasem same obrzędy inicjacji nie były już celebrowane, Wigilia Pięćdziesiątnicy w swoim chrzcielnym charakterze była obecna w Mszałe Piusa V aż do reformy liturgicznej Wielkiego Tygodnia w 1955 roku. Wówczas to, dla uwydatnienia jedynej Paschy w ciągu roku, Pius XII polecił usunąć przedłużoną formę celebracji Wigilii Pięćdziesiątnicy, pozostawiając jedynie formularz mszalny z dwoma czytaniem. Zmiany te znalazły swój oddźwięk w Mszałe rzymskim z 1962 roku, a w ślad za nim, w pierwszych wydaniach Mszału Pawła VI.

Pierwsze próby przywrócenia przedłużonej formy celebracji Wigilii Pięćdziesiątnicy pojawiły się jeszcze w latach osiemdziesiątych XX wieku. Wówczas, w biuletynie Kongregacji Kultu Bożego „Notitiae”, zostały opublikowane modlitwy dla takiej celebracji. Godny zauważenia jest jednak fakt, że tym razem celebracja miała wyrażać charakter pneumatologiczny. Teksty zamieszczone w watykańskim biuletynie czekały ostatecznie trzydzieści lat, aby w 2008 roku zostać włączone do Mszału Pawła VI. W ten sposób z jednej strony został przywrócony starożytny zwyczaj przedłużonej celebracji wigilijnej, z drugiej jednak jej charakter został dostosowany do uroczystości Pięćdziesiątnicy.

2. Struktura

Celebracja Wigilii Zesłania Ducha Świętego, charakteryzuje się przede wszystkim rozbudowaną liturgią słowa, która w swojej strukturze przypomina nieco liturgię słowa Wigilii Paschalnej. Cztery czytania ze Starego Testamentu (dwa z Pięćoksięgu oraz dwa z Proroków) zostały dopełnione psalmami oraz modlitwami. Całość rozpoczyna kolekta „Wszchemogący, Boże, spraw, niech zajaśnieje”, sięgająca swoimi korzeniami Sakramentarza gregoriańskiego (VIII-IX wiek), a obecna także w Mszałe Piusa V. To ona wprowadza do wspomnianych czytań, na zakończenie których śpiewa się hymn *Chwała na wysokości Bogu*. Bezpośrednio po śpiewie proklamowana jest druga z kolekt „Wszchemogący, wieczny Boże, Ty chciałeś”, która – będąc nieobecną w Mszałe Piusa V – została zaczerpnięta z Sakramentarza z Werony (VI wiek). Liturgia Słowa dopełniona jest lekturą Listu do Rzymian oraz proklamacją Ewangelii św. Jana. Pozostałe teksty modlitw także posiadają spory walor teologiczny. Modlitwa nad darami, choć swymi początkami sięga Sakramentarza z Gellone (VIII wiek) to jednak została zmodyfikowana tak, aby ukazać jasny związek pomiędzy darem Ducha Świętego, Eucharystią oraz chrześcijańskim życiem

inspirowanym Niebieskim Darem. Podobny akcent znajdujemy w modlitwie po Komunii zaczerpniętej z liturgii ambrożyjskiej.

Dopełnieniem tekstów liturgicznych jest prefacja, łącząca w sobie dwa starożytne teksty z Sakramentarza gelażyjskiego (VII wiek) oraz Sakramentarza gregoriańskiego, a także biblijne antyfony: na wejście oraz na Komunię.

Celebracja w swojej strukturze jest spójna i prezentuje bardzo konkretną myśl teologiczną, która będąc prawem modlitwy (*lex orandi*) jest zarazem klarowną inspiracją dla chrześcijańskiego życia (*lex vivendi*).

3. Komentarz teologiczny do celebracji

Celebracja Wigilii Pięćdziesiątnicy jest prawdziwym oczekiwaniem, a zarazem epifanią Ducha Świętego. Już pierwsza prośba zgromadzenia jest wołaniem o objawienie się Boga. Choć modlitwa ta ujmuje prośbę nieco intuicyjnie, wyrażając obecność Pana w symbolicznym języku światła, to jednak jest wyrazem konkretnego pragnienia wspólnoty. Tak usposobione zgromadzenie poddaje się Słowu, słuchając czterech lekcji ze Starego Testamentu.

Czytania, które są przewidziane na ten wieczór, mają swoje odniesienie do opisu Pięćdziesiątnicy zawartego w Dziejach Apostolskich (Dz 2,1-4): opowiadanie o wieży Babel (Rdz 11,1-9) nawiązuje do rozumienia mowy Apostołów przez ludy zgromadzone w Jerozolimie w dniu Pięćdziesiątnicy, przymierze na Synaju (Wj 19,3-8a.16-20b) jest tłem teologicznym dla obrazu ognistych języków, z kolei prorocтво Joela (Jl 3,1-5) inspirowuje mowę św. Piotra. Trzy czytania dopełnione są wizją wyschłych kości proroka Ezechiela (Ez 37,1-14), w którym Duch objawia się jako Ożywiciel i Sprawca jedności. Starotestamentalne czytania omawianej celebracji, dzięki psalmom i modlitwom, które je interpretują, tworzą spójną całość. Główną myślą teologiczną, która je łączy, jest wizja Ducha Świętego objawiającego się w historii zbawienia zarówno w czasach Izraela jak i Kościoła. To On działając w sercach wierzących, buduje jedność, udziela charyzmatów i czyni prawdziwych świadków Jezusa. Duch Święty widziany jest więc jako „dusza” Kościoła i zwornik Jego jedności.

Lektura i medytacja tekstów biblijnych prowadzi do modlitwy, która jest odpowiedzią na nie. W ten sposób Kościół podejmuje błaganie, aby ten Duch, który objawił się w historii zbawienia, napełnił zebrane na celebracji Pięćdziesiątnicy zgromadzenie. Odpowiedź na takie wołanie przychodzi najpierw poprzez Ewangelię, a następnie przez celebrację Liturgii Eucharystycznej. Takie całościowe spojrzenie ukazuje, że dar Ducha Świętego jest udzielany Kościołowi w liturgicznym wydarzeniu Jezusa Chrystusa.

Wskazany wymiar chrystologiczno-pneumatologiczny Wigilii objawia się w trzech kluczowych momentach celebracji. Pierwszy ma miejsce w obrzędach wstępnych. W nich zgromadzenie prosi, aby rozbłysnął nad zgromadzonymi blask chwały Ojca. Prośba Kościoła po raz pierwszy spełnia się w Ewangelii, kiedy to w proklamowanym tekście centralne miejsce zajmuje Chrystus. W tym momencie blask chwały Ojca – Jego Syn - rozbłyska i objawia się jako źródło Ducha Świętego. On sam woła: „Jeśli ktoś jest spragniony, a wierzy we Mnie – niech przyjdzie do Mnie i pije... A powiedział to o Duchu...” (J 7, 37-39). Trzeci znaczący moment to Komunia Święta, podczas której w antyfonie przywołane są słowa Jezusa wypowiedziane przez Niego w Ewangelii. W ten sposób moment Komunii staje się realizacją tajemnicy Pięćdziesiątnicy: obiecany dar Ducha Świętego zostaje dany Kościołowi poprzez wydarzenie sakramentalne. Innymi słowy, obecność sakramentalna Chrystusa w Jego Ciele i Krwi staje się wypełnieniem Słowa Ewangelii. To właśnie obrzęd Komunii świętej jest tym momentem, w którym wierzący zbliżają się do Pana, aby z Jego wnętrza zaczerpnąć Ducha Świętego. Świadome i hojne otwarcie się na Niebieski Dar (*munus caelestis*) jest tą postawą, dzięki której może On dzisiaj dokonywać tego, czego dokonywał w początkach

Kościół: budować jedność wierzących, czyniąc ich prawdziwie świadkami Zmartwychwstałego.

Podsumowanie

Pięćdziesiątnica celebrowana w Mszy wigilijnej objawia się jako celebrowanie Paschy Pana w jej aspekcie daru. Duch Święty nie przychodzi z bliżej nieokreślonego źródła, ale z wnętrza Jezusa Chrystusa, z Jego Paschy. Misterium śmierci i zmartwychwstania, które w noc Paschalną dokonało się w Jezusie Chrystusie, w dniu Pięćdziesiątnicy jest podarowane Kościołowi. Pan, udzielając swojego Ducha, dzieli się swoją Paschą ze swoim ludem. Innymi słowy, Zbawiciel, napędzając Kościół Duchem Świętym w sakramentalnym znaku Komunii, daruje Mu paschalne życie. Wspólnota wierzących nie może tego życia zachować jedynie dla siebie. Życie darowane przez Pana dąży do tego, aby zostać podarowane światu. Stąd Pięćdziesiątnica jest prawdziwym początkiem misji chrześcijan w świecie. To początek misji, która rodzi się z miłości otrzymanej, wyraża się w zaangażowaniu na rzecz jedności, staje się świadectwem wobec świata, otwierając przed nim perspektywę wieczności.